

felülről: divatot, politikai nézeteket, gazdasági eszméket. Saját osztálytudatának hiánya és az uraság látszata a legtöbbet közülük arra bírja, hogy felfele megalázkodjék, minden körülmények között keresse az érintkezést a felsőbbekkel. Nemzeti hibáink legnevezetesebbje: a tegeződés felülről jött a középső rétegbe, de azt mérgezi meg legjobban; a hivatalnok vagy más középső rétegbeli ember boldog, ha a felsőbb osztálybeli tegezi: ezért cserébe minden szolgálatra kész, a felsőbb osztályt kiszolgálja. Viszont középsőosztálybeli emberre alig van lesújtóbb tapasztalat, mintha a felsőbb osztálybeli megtagadja tőle a baráti érintkezés formáját és a nyugat-európai országokban szokásos udvariassági keretek között érintkezik vele. Legfeljebb ilyenkor jelentkezik a középosztálytudatnak valami halvány visszfénye visszahatásként. [...]

Nem alkalmas azonban ez a középső réteg arra sem, hogy lefele közvetítsen és az alsó osztályokkal értesse meg az állami és társadalmi összetartozás szükségességét és az erre a célra hozandó áldozatok kikerülhetetlen voltát. A régi magyar középosztály közvetlen kapcsolatot tartott fenn a néppel és nem egy tagja nagy népszerűségnek örvendett. Ezekkel a személyes összeköttetésekkel vette el az élet sok elhibázott intézkedésnek, mentett meg sok kényes helyzetet. A hivatalnok-középosztály nem vegyülhetett a nép közé, mert ez az úri mivolttal nehezen lett volna összeegyeztethető. A néppel érintkezés a szociáldemokrata párttitkároknak és a zsidó kereskedőknek, ügynököknek fenntartott működés volt. A népnek sem igen volt bizalma a hivatalnok urak iránt: a magyar paraszt irtózik a hivataloktól, a hivatalos ténykedésektől és nem rokonszenves előtte az, aki ezekben részes.

2.1.2. Társadalompolitika

BALÁS KÁROLY

Társadalmi politika

Budapest, 1924, Centrum Kiadóvállalat Rt. 113–119.

Balás Károly (1877–1961) közgazdász, egyetemi tanár a Kassai Jogakadémián, a budapesti egyetem magántanára. 1909-ben megalapította a Kassai Magyar Társadalomtudományi Egyesületet. Népesedési és jövedelemelosztási kérdésekkel, szociálpolitikával, valamint pénzügytannal foglalkozott. 1939-ben a Magyar Élet Pártja programjával országgyűlési képviselővé választották.

Szimpatizált az olasz fasizmus eszméivel. Balás Károly azok közé a szakemberek közé tartozott, akik Mussolini rendszerét példaként állították a magyar szociálpolitika elé. Munkáiban élesen bírálta a kommunista nézeteket, mert azok felrobbantják a

társadalom hagyományos szerkezetét, s mert a rendszer képtelen a társadalmi szükségletek kielégítésére szolgáló javak újratermelésére. A munkásmozgalom sztrájkjára, mint a közérdeket veszélyeztető tényezőre tekintett, amit ezért az államnak joga van megakadályozni saját szakszervezetek (a hivatásrendek) kiépítésével.

A modern állam közérdekű gondoskodásának kell tárgyát alkotnia a munkásvédelem körének is. Értjük ezzel mindazt, ami a dolgozók és hozzátartozóik testi, etikai és gazdasági érdekvédelmét illeti. Ezt az érdekvédelmet a modern államnak kell megvalósítania, természetesen mindig a közérdeknek mértékadó tekintetei szerint és nem szabad az „osztályharc” hatáskörébe engedni át ennek a közérdekű érdekvédelemnek a megvalósítását. A dolgozók védelmét ugyanis nem sajátíthatja ki a maga számára egyetlen társadalmi réteg, még kevésbé egyetlen társadalompolitikai párt, vagy csoport, illetőleg annak vezetősége sem. A dolgozók védelmének a társadalom legnagyobb érdekei szerint kell alakulnia, nem pedig osztályharc, vagy osztálytörékvések monopóliumává, tehát egyoldalú érdekek tőkéjévé válnia. Megvalósítása, tette váltása tehát állami feladat is, különösen állami feladat pedig annak biztosítása, hogy megvalósulása igazán a társadalom legnagyobb érdekei szerint alakuljon legyen mondható. Nem valami „államszocializmust” akarunk ezzel érteni és célul kitűzni, mint inkább a társadalmi vagy humanitárius érdekek osztályharc nélkül és annak kiküszöbölésével való érvényesítésének a gondolatát hangsúlyozni és a XX. század nagy társadalmi céljai között kiemelni. Könyvtárakat írtak már össze a munkásvédelem címen, részletekig menően számtalanszor végigszántott területe ez a szociálpolitikának, de a dolgozók érdekvédelmének osztályharc és forradalmi tendenciák nélkül célként való kitűzése a maga társadalmi jelentőségéhez mért problémaként és kultúrfeladat gyanánt eddig még nem érvényesült. Az ú. n. „osztályérdekeknél” és forradalmi eszmekörnél magasabb szempontú szociálpolitikai gondolkodásmódnak kell ezt tehát felismernie és magáévá tennie. Nagyon is benne élünk azonban a forradalmi áramlatok, a valósággá tett osztályharc, az alacsonyabb tömegindulatokra építő szociálpolitikai irányok s ezzel a tömeglélektani barbarizmus fokozódásának időszakában, hogy a szellemi és anyagi termelés efficiencitásának megoltalmazásában ne tartanók szükségesnek és elkerülhetetlennek ezeken a tereken a technikai önvédelem erélyes és eredményes lefolytatását és a támadótól a védekezőre kényszerített küzdelemnek a győzelemig és az efficiens közérdek biztosításig való végigcsinálását is. Az érdekeinek intenzív tudatára jutott modern társadalomnak ezt megtennie mindennél nagyobb kötelessége, mert e nélkül csak gyors szellemi és gazdasági dekadencia várhat rá. Hogyha a termelés eredményességéhez nagy érdekei fűződnek a társadalomnak, akkor ugyanezek az érdekek fűződnek a termelés hatályosságának és eredményességének megoltalmazásához is. A szellemi és technikai termelés kellően eredményes volta annyira kimagasló társadalmi, kulturális, nemzeti stb. és nem csupán „gazdasági” érdek, hogy efficiens voltát senkinek sem szabad veszélyeztetnie, még magának a munkáosztálynak, vagy azok egy részének sem. Minél nagyobb tömegű valamely társadalmi réteg, annál nagyobb jelentőségű rá nézve a termelés eredményessége, hogy a tömeg

javak és azon felül a népesség nagy tömegeinek is rendelkezésére álló berendezések, intézmények, technikai alkotások megfelelő mennyiségben és állapotban állhassanak rendelkezésre. A legnépesebb társadalmi rétegek elsősorban a tömegfogyasztók, a termelés eredményességének megcsökkenése pedig elsősorban a tömegfogyasztás tárgyainak megcsökkenését jelenti. De nemcsak a tömegfogyasztás és tömegfogyasztási tárgyak oldaláról nézett szempontjai vannak a termelés efficienciájának, elválaszthatatlanul egybefügg vele minden jóléti és kultúrabéli eredmény és állapot is. A szellemi és technikai termelés efficienciája tehát maga a jólét és kultúra. Veszélyeztetése a jólétnek és kultúrának veszélyeztetése, még pedig olyan értelemben, hogy ez a veszélyeztetés annál intenzívebb, minél népesebb aránylag valamely társadalmi réteg. A termelés efficienciáját ekként a jólét, kultúra és civilizáció érdekein sarkaló társadalmi és társadalompolitikai kötelességnek kell felfognunk és ilyen természetű fontos célnak kell kitűznünk. Meg kell azt tehát védelmeznünk mindenkivel szemben, belső és külső ellenséggel szemben egyaránt. Meg kell védenünk egyénnel szemben éppen úgy, mint csoportokkal, társadalmi rétegekkel s azoknak „osztályharcaival” szemben is. Egyetlen társadalmi rétegnek sem lehet meg a joga ahhoz, hogy a társadalmat tudatosan vagy elfogultságból szegényebbé, kultúrában, civilizációban dekadensebbé tegye. Az ú. n. osztályharc, mely termelési eredmények megakadályozását veszi fel harci eszközei közé, éppen ezeknek a legmagasabb érdekeknek szempontjából nézve megengedhetetlenül káros és ennél fogva leküzdendő, megakadályozandó dolog. Megállapíthatjuk ekként, hogy a társadalmi termelés szellemi, vagy technikai eredményességét veszélyeztető minden eljárás, mozdalom, vagy taktika igazi és nem csupán a szavak értelmével játszó minden állami és társadalmi rendben meg nem engedhető és ezért olyan visszaélés, melyet meg kell tiltani, meg kell akadályozni és le kell győzni.

De ki tiltsa, akadályozza meg, és győzze le? A felelet, ha jól megfigyeljük a dolog mibenlétét, nagyon egyszerű: a társadalom ama részének, azoknak az egyéneknek kell végeredményben az erőt és a szankciót megadniuk e megtiltáshoz, megakadályozáshoz, illetőleg győzelemhez, amelyekben az erre vonatkozó közérdekű meggyőződés él és ébren van. Ha az államhatalmat ilyen meggyőződésű és kötelességtudású elemek gyakorolják, akkor az államra vár egyszerűen a szellemi és technikai termelés megoltalmazásának feladata. Az állam azonban olyan erős, amilyen erős tömegek, szervezetek és rétegek állnak mögötte, ha kenyértörésre kerül a dolog. Amikor tehát a társadalom, vagyis a népesség egyik része szembehelyezkedik és szembe is száll az állammal, akkor csak a társadalom másik részében lehet azt az erőt és hatalmat keresni és remélni, amely a tilalmat szankcionálni, a megakadályozást valóvá tenni és így a veszélyeztetést legyőzni tudja. [...]

Ezért a szabotázs, a munkaeredményt veszélyeztető szakszervezeti terror, a sztrájk-kényszer ellen való efficiens védekezést életbevágóan fontos szociálpolitikai eszköznek kell tekintenünk a modern társadalom legnagyobb javai és jövőbeli érdekei tekintetében, amelytől a termelés szellemi és anyagi eredményességének és vissza nem sülyedésének kérdése függ nagymértékben, sőt lehet, hogy függni fog elsősorban. A mai állapotoknak nyomorúságát és a demokratikus államok nevetséges gyöngeségét ma is

a legélénkebben jellemzi a legtöbb országban, hogy azoknak a munkáknak, szükséglet kielégítéseknek biztonsága, melyek a népesség túlnyomó többsége szempontjából életbevágó fontosságúak, állandóan hajszálon függ és úgyszólván a forradalmi osztályharc vezérkarának csak egy intésén múlik, hogy mikor bénuljon meg. Társadalmi rendünk bénaságát, s ennek a problémának a rendelkezésre álló szomorú tapasztalatok dacára való könnyelmű kezelését mindennél jobban mutatja, hogy a legtöbb országban bármikor kitörhet egy-egy olyan általános, politikai, vagy hasonló sztrájk, mely akár valamely váratlan incidens, akár bérmozgalom okaiból, akár szak-, vagy pártszervezeti presztízskérdésből, akár tudatos osztályharcbeli célzattal a közlekedést, világitást, élelmezést, vízzel s a legfontosabb közszükségleti cikkekkel való ellátást, vagy mindezt együttesen megakasztja. Szégyene a mai társadalmi és állami „rendnek”, hogy mindezeknek a legfontosabb közérdekű szükséglet kielégítéseknek a funkcionálása s annak meg nem akadása úgyszólván a szocialista forradalmi pártok és szervezetek intézőségének kegyeitől és szándékaitól függ, szégyene az egész keresztény európai társadalomnak, hogy minden civilizált állam nem építette ki ezzel szemben az eddigi tapasztalatok alapján a védekezésnek, s ha kell az önvédelmi ellenforradalomnak efficiens tényezőit. A fasiszta Olaszországot kivéve, elegendő mértékben nagyszabású, komoly és tervszerű következetességgel meg is valósított védelmet nem igen látunk megszervezve a támadó forradalmi osztályharcnak a társadalmi munka, termelés és forgalom megzavarására irányuló állandó veszélyeztetésével szemben. [...]

Ezért a fenntartó társadalomnak magának kell megcsinálnia a maga szakszervezeteket, le kell győznie a forradalmi szakszervezeteket és a maga szervezetei számára kell elvonnia azok értékes tömegeit, úgy, mint Mussolini mutatta meg rá a példát, ennek a példának további tökéletesítésével és fejlesztésével az idő s viszonyokhoz képest. E nélkül ne álmodozunk győzelemről az „osztályharcban”. Hiszen, ma ott tartunk a legtöbb európai országban, hogy pl. a forradalmi irányok vezetősége a nekik nem tetsző irányú gondolatközlést is megakadályozhatja egy igen primitív eszközzel: a szedők által gyakoroltatott cenzúrával. Tőlük függ, hogy mit szedjenek ki és mit nem a velük ellentétes világnézetűek gondolatai közül. Nem szégyen-e tehát ilyen körülmények között, hogy ezek az ellentétes, nem forradalmi világnézetűek eddig még arról sem tudtak efficiens módon gondoskodni, hogy nyomtatásbeli gondolatterjesztésüket kellően biztosítani tudják a társadalmi küzdelem fellángolása esetén? [...]

A munkás népességnek olyan szakszervezetekbe, vagy hasonló, de nem szolgailag lemasolt intézményekben való tömörítésére van szükség, melyek ugyanolyan, vagy jobb közvetlen érdekvédelmet, de emellett efficiensebb kötelességérzetet és munkamorált, fenntartó, nemzeti és nem robbantó forradalmi szellemet jelentenek, s amelyek nem pusztán valamely csoport- vagy „osztályérdeket”, hanem, mint valamikor a céhek tették, a közérdeket képviselik s igyekeznek biztosítani. Ilyen munkásszervezetek méltóbbak az európai kultúrához és társadalomhoz s ennek a társadalomnak talán legfontosabb érdekét: a termelés efficienciáját valósítanák meg.